

פרשת מטות- הגיגים, ד"ר חזות גבריאל
האם נדרים הם עניין פרטי?

עניינם של צווי נדרים נראה במבט ראשון כהוראה חינוכית של התורה, ללמד את האדם להיות נאמן לדיבורו בבחינת- "לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה". מבט מעמיק יותר יגלה כי מדובר על הרבה יותר מכך. האדם רשאי, אם יידור כהלכה, ליצור לעצמו מערכות היתרים ואיסורים שלא צווה עליהם במסגרת התרי"ג. והלא דבר הוא! באמצעות כוח הדיבור שניתן לו יכול האדם לאסור על עצמו איסורים שלא הצטווה עליהם או שהתורה כלל לא מנתה אותם. הוא אפילו יכול לבטל בתנאים מסוימים מצוות עשה. מה שכוח הדיבור והנדר אינם יכולים לשנות הן מצוות לא תעשה.

את ההיתר לכך נותנת התורה הקדושה. תוקפם של נדרי האדם המאפשרים לאדם הפרטי להוסיף צוויים ניזון מאישורו של האל בכבודו ובעצמו, אותו האל עצמו שנתן לו מערכת צוויים מושלמת. יכולתו של האדם ליחדש ולהוסיף מצוות נותנת תוקף לדברי האדם בדומה לדברי האל. החיבור אל תורת חיים יכול שיהא בדרך המלך, בקיום המצוות של התורה אך הוא גם יכול להתחזק בקיום מצוות משל עצמו. הדיבורים מתלכדים! הדיבור הנובע מכוחו של האדם מתלכד עם הדיבור מכוחו של האל. זו אינה רק הנהגה חינוכית, זהו כוח עצום ומתנה גדולה שניתנה לאדם, אם ישכיל לעשות בה שימוש נבון ומועיל.

העיתוי של פרשת נדרים מפתיע אף הוא. דווקא עתה כאשר האומה מתגבשת ומוכנה לכניסה לארץ, דנה התורה במצוות היחיד. כיצד משתלבת פריבילגיה זו הניתנת ליחיד עם מגמת הכלליות הנובעת מן ההכנות לכניסתנו כאומה לארץ ישראל? האם רצונותיו ושאיפותיו הפרטיות של היחיד צריכות להיות נדונות דווקא עתה? האם מילוי שאיפותיו של היחיד תורמות לכלליות האומה, הלא זה עניינו הפרטי לכאורה? התורה אף מגדילה ואומרת- "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל זה הדבר...". כיצד מתחברים ראשי המטות, נציגי הציבור אל עניין פרטי זה?

באינטרקציה שבין כלליות האומה וצרכיה לבין צרכיו הפרטיים של היחיד קיימת מורכבות היכולה לפעמים להיראות כסתירה מובנית. האינטרסים של שני הצדדים אינם חופפים לרוב. נראה מן הפניה אל ראשי המטות כי עניין הנדרים אינו רק עניין פרטי. האומה הישראלית אינה יכולה ואינה רשאית לבטל את רצון הפרט. היא חייבת למצוא את האיזון הנכון שיאפשר הרמוניה בין הצדדים. כך ממש כותב הרב קוק (עין איה, ברכות ב' עמ' 366) - "כל מה שיתוסף באוצר הכלל אנשים פרטיים בעלי כשרונות ושלמות, ממילא יאושר הכלל ותתרבה הצלחתו, ולעומת זה, כל המרבה להרים קרן הכלל, בין קרן עמו בין לכלל החברה האנושית, הרי הוא משפיע טובה רבה על פרטים רבים, שסוף כל סוף שבים הפרטים לינק מאוצר הטוב המושפע בתוך הכלל". פרשת נדרים מסייעת למציאת האיזון ההכרחי הזה.

עם הקמת המדינה נשחקו זכויותיו של הפרט עד דק. החלוצים העמידו על ראש שמחתם את זכויות הכלל בלבד וכל השאר נגזר מכך. הדבר בא לידי ביטוי בחיי הרוח, המחשבה והכלכלה. אפשר כי תהליך זה היה הכרחי להקמת המדינה, אולם עתה אנו חווים ריאקציה נגדית המדגישה את זכויות הפרט בכל אחד מתחומי חיינו. הנדר מאפשר לאדם לתת ביטוי לחובות פרטיים שאינם נגזרים מחובות הכלל. הוא מאפשר לו לחיות חיים יצירתיים המתאימים לשאיפותיו. הנדר יכול לבטל את התחושה הקשה של שחיקה בפרטיות שלו כיוון שהוא מצטווה לעשות מה שכולם מצטווים לעשות.

תורתנו הקדושה מציעה פתרון לסבך זה. כאשר אדם נודר הוא צריך להתחבר מנטאלית והלכתית למנהיגי האומה המייצגים את הציבור. כאשר הוא מבקש להביע חרטה על נדרו באופן שאילו שקל את הדברים מראש לא היה נודר מלכתחילה, ועתה הוא מתחרט על כך. הוא חייב לשוב אל נציגי הציבור והם מכוחו של הכלל יכולים להתיר את נדרו.